

PAŃSTWOWA INSPEKCJA PRACY
Główny Inspektorat Pracy

Przestrzeganie przez pracodawców przepisów prawa pracy w zakresie
wypłaty wynagrodzeń za pracę i innych świadczeń ze stosunku pracy w
latach 2006 – 2008

Warszawa, styczeń 2009 r.

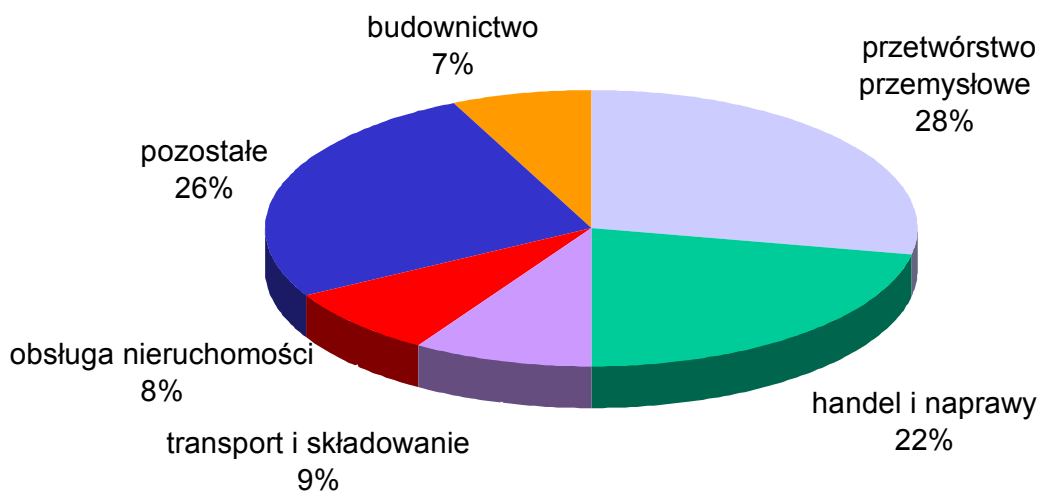
Przestrzeganie przepisów prawa pracy w zakresie wypłacania przez pracodawców wynagrodzeń za pracę oraz innych świadczeń ze stosunku pracy jest corocznie badane przez inspektorów pracy zarówno w trakcie kontroli przeprowadzonych w wyniku skarg pokrzywdzonych pracowników, jak również w ramach odrębnego tematu zawartego w Programie działania Państwowej Inspekcji Pracy „Przestrzeganie przepisów o wypłacie wynagrodzeń i innych świadczeń pracowniczych”. Celem kontroli jest ustalenie rodzaju i przyczyn występujących nieprawidłowości, ich wyeliminowanie oraz prawidłowe stosowanie w praktyce obowiązujących w tej mierze unormowań prawnych.

W roku 2008 inspektorzy pracy przeprowadzili **1217 kontroli kompleksowych** (tematycznych) ukierunkowanych na problematykę wynagrodzeń za pracę i innych świadczeń pracowniczych. Tematyka ta badana była również w ramach **6925 rutynowych kontroli**, w wyniku których inspektorzy pracy wydali decyzje lub skierowali wnioski w sprawach płacowych.

W ramach realizacji 1217 kompleksowych kontroli skontrolowanych zostało **1171 pracodawców** zatrudniających **136,2 tys. pracowników**, w tym **61,5 tys. kobiet** i **671 młodocianych**.

Kontrole przeprowadzono w zakładach różnych branż, w szczególności zajmujących się przetwórstwem przemysłowym (**28%** skontrolowanych pracodawców), handlem i naprawami (**22%** skontrolowanych pracodawców), w transporcie i składowaniu (**9%** skontrolowanych pracodawców), w obsłudze nieruchomości (**8%** skontrolowanych pracodawców) oraz w budownictwie (**7%** skontrolowanych pracodawców).

PRACODAWCY SKONTROLOWANI W 2008 R. wg sekcji PKD

Wśród **1217** skontrolowanych zakładów pracy znaczny odsetek stanowiły zakłady zatrudniające od 10 do 49 osób – **37%** oraz zakłady zatrudniające do 9 osób – **27%**. Natomiast prawie **co piąty** kontrolowany zatrudniał do 9 osób. Najmniejszą grupę stanowiły zakłady duże, zatrudniające powyżej 249 osób, gdyż wśród skontrolowanych pracodawców stanowiły tylko **10%**.

PRAWNA OCHRONA PRACY

W ramach kontroli z zakresu prawnej ochrony pracy sprawdzono przestrzeganie przepisów prawa pracy dotyczących wypłacania wynagrodzenia za pracę, w tym wypłacania co najmniej minimalnego wynagrodzenia za pracę, jak również innych świadczeń ze stosunku pracy.

Z uzyskanych przez inspektorów pracy danych wynika, że - tak jak w poprzednich latach - kontrolowani pracodawcy najczęściej naruszali przepisy w zakresie wypłaty wynagrodzenia za urlop wypoczynkowy bądź ekwiwalentu za

niewykorzystany urlop, wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych i innych dodatków, a także samego wynagrodzenia za pracę.

Incydentalny charakter miały natomiast nieprawidłowości dotyczące wypłaty minimalnego wynagrodzenia, odpraw emerytalnych, rentowych i pośmiertnych oraz świadczeń urlopowych.

Zasadniczo, w odniesieniu do roku 2007, nie uległ zmianie odsetek kontrolowanych pracodawców naruszających przepisy o wypłacie wynagrodzenia za pracę. Ilość stwierdzonych w tym zakresie nieprawidłowości utrzymuje się bowiem na poziomie 25 %.

Wyniki kontroli wykazały spadek odsetka kontrolowanych pracodawców niewypłacających premii i nagród (z 4,4% w 2006 roku do 2,2% w 2008 roku).

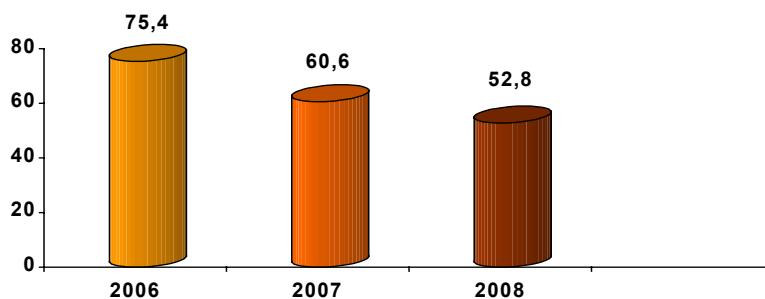
Procent ogółu pracodawców naruszających przepisy o wypłacie poszczególnych należności przedstawia poniższa tabela.

Rodzaj świadczenia	Procent ogółu skontrolowanych pracodawców		
	2008	2007	2006
Wynagrodzenie za urlop i ekwiwalent	29,2	29,5	23
Wynagrodzenie za pracę	25,2	25,7	30,7
Wynagrodzenie za godziny nadliczbowe i inne dodatki	24,2	28,9	24,1
Ekwiwalent za odzież roboczą i za jej pranie	14,7	15,8	9,3
Należności dla zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu	4,4	5,9	5
Niewypłacenie minimalnego wynagrodzenia	3	2,3	2,2
Odprawy emerytalne, rentowe i pośmiertne	3	3	2,7
Premie i nagrody	2,2	3,1	4,4
Świadczenia urlopowe	0,9	1,4	0,7

*Suma cyfr z poszczególnych kolumn nie tworzy 100%, gdyż u niektórych pracodawców stwierdzono nieprawidłowości w wypłacaniu wielu różnych świadczeń.

Przeprowadzane przez inspektorów pracy kontrole przestrzegania przepisów o wypłacaniu wynagrodzeń i innych świadczeń związanych z pracą ujawniły, że w 2008 r. pokrzywdzonych zostało 52,855 pracowników(przyjmując, że każde naruszenie dotknęło innego pracownika). Przeprowadzone w latach 2006 – 2008 kontrole wykazały zatem łącznie 188,834 pokrzywdzonych pracowników.

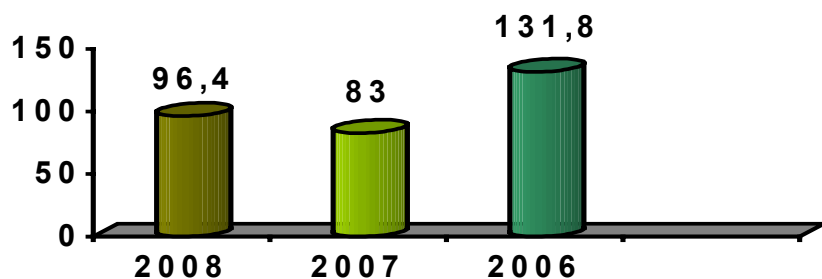
Liczba pokrzywdzonych pracowników

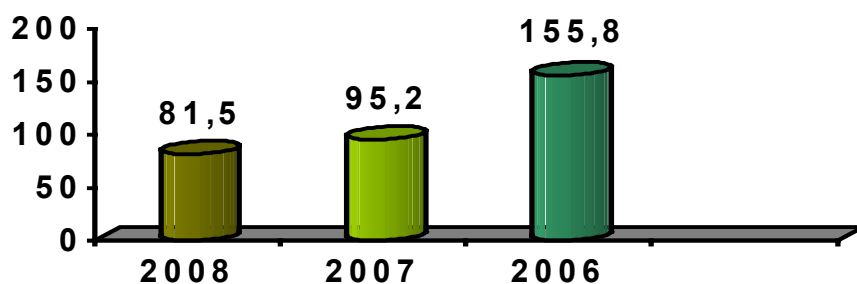
Z analizy powyższych danych wynika, że w badanym okresie **wskaźnik pokrzywdzonych pracowników w stosunku do wszystkich zatrudnionych w kontrolowanych zakładach pracy systematycznie ulegał obniżeniu**. W 2006 liczba pokrzywdzonych pracowników była najwyższa i wynosiła 75,4 tys. W roku 2007 liczba ta spadła do 60,6 tys. osób, natomiast w 2008 r. wyniosła 52,8 tys.

W wyniku naruszeń prawa stwierdzonych w kontrolowanych zakładach w 2008 r. pracownikom nie wypłacono 96 mln 481 tys. zł. Natomiast ogółem w latach 2006 – 2008 kwota ta kształtuje się na poziomie 283 mln 210 tys. złotych.

Należna kwota wskazana w decyzjach płacowych (w mln)

Liczba pracowników, których dotyczą decyzje płacowe (w tys.)

Niewypłacone przez pracodawców kwoty, w przeliczeniu na jednego pracownika, w latach 2006 - 2007 utrzymywały się na podobnym poziomie. Kwota niewypłaconych należności przypadająca na **jednego** pracownika w 2006 i 2007 roku wynosiła odpowiednio ok. 846 zł. i 872 zł. Natomiast kwota niewypłaconych należności przypadająca na jednego pracownika w 2008 r. wzrosła i wynosiła ok. 1185zł.

PRZYCZYNY NARUSZEŃ PRZEPISÓW DOTYCZĄCYCH WYPŁATY WYNAGRODZEŃ I ŚWIADCZEŃ NALEŻNYCH ZE STOSUNKU PRACY

Jako główną przyczynę ujawnionych przez inspektorów nieprawidłowości pracodawcy wskazują najczęściej trudności natury ekonomicznej. Jednak, w ocenie inspektorów, w niektórych przypadkach niewypłacenie wynagrodzenia nie wynikało bezpośrednio z niedających się usunąć trudności finansowych, lecz z chęci przeznaczenia tych kwot na realizację innych zobowiązań firmy. Nieterminowe wypłacanie wynagrodzenia pozwala bowiem na wykorzystanie w obrocie gospodarczym „zaoszczędzonych” w ten sposób środków. Ponadto jako przyczynę niewypłacania lub nieterminowego wypłacania wynagrodzeń pracodawcy wymieniali problemy z wyegzekwowaniem zapłaty za wykonane usługi przez swoich kontrahentów, co powodowało brak środków na wypłatę wynagrodzeń za pracę i innych świadczeń ze stosunku pracy.

Wśród innych przyczyn stwierdzonych nieprawidłowości inspektorzy wymieniają zwłaszcza błędne metody obliczania świadczeń, błędy rachunkowe lub niezgodne z prawem postanowienia zamieszczone w regulaminach wynagradzania.

W dalszej kolejności wśród przyczyn naruszeń prawa inspektorzy wymieniali nieznaną obowiązujących regulacji lub niewłaściwą ich interpretację, w szczególności przepisów dotyczących sposobu obliczania wysokości niektórych świadczeń, zwłaszcza wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych. Należy przy tym podkreślić, że kwestia wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych w nierozdzielny sposób łączy się z problematyką dotyczącą czasu pracy. Inspektorzy pracy niejednokrotnie stwierdzali naruszenie przepisów o czasie pracy prowadzące do zaniżenia wynagrodzenia za wykonaną pracę. Pracodawcy z reguły zaniżają wymiar czasu pracy pracowników, aby uniknąć ujawnienia pracy w godzinach nadliczbowych i konieczności wypłaty pracownikom odpowiednich dodatków z tego tytułu. Nie prowadzą również indywidualnych kart ewidencji czasu pracy, albo też nie dokumentują w nich wykorzystywania urlopów wypoczynkowych pracowników. Uchybienia te powodują z jednej strony niewypłacanie pracownikom należności ze stosunku pracy, z drugiej zaś trudności związane z ich wyegzekwowaniem przez pokrzywdzonych pracowników.

Na pozostałe przyczyny naruszeń prawa w zakresie wypłaty wynagrodzeń za pracę oraz innych świadczeń pracowniczych składały się przede wszystkim wątpliwości interpretacyjne dotyczące postanowień układów zbiorowych pracy i regulaminów wynagradzania.

ZASTOSOWANE ŚRODKI PRAWNE

W wyniku przeprowadzonych w 2008 roku kontroli tematycznych w zakresie przestrzegania przepisów w zakresie wypłaty wynagrodzeń za pracę i innych świadczeń pracowniczych inspektorzy pracy skierowali do pracodawców 42 456 wniosków zawartych w 34 094 wystąpieniach oraz wydali 8 362 decyzji. Ponadto na sprawców wykroczeń przeciwko prawom pracownika nałożyli 510 mandatów karnych.

W związku z ujawnionymi wykroczeniami przeciwko prawom pracownika inspektorzy pracy skierowali do sądów grodzkich 125 wniosków o ukaranie, a w 7 przypadkach inspektorzy skierowali zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Natomiast w 78 przypadkach zastosowali środki wychowawcze.

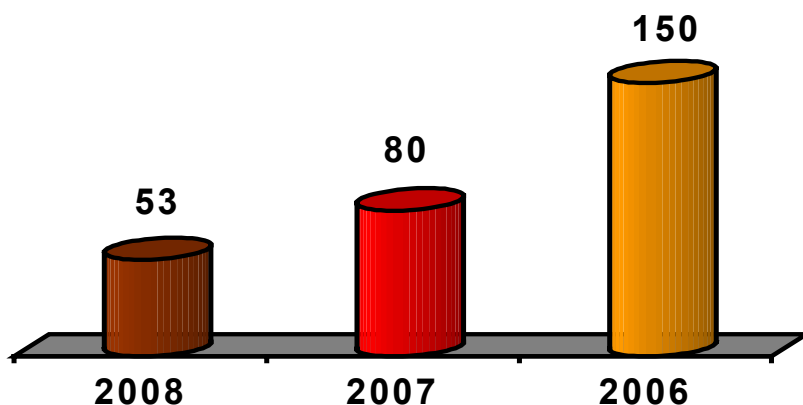
Łączna kwota nałożonych mandatów wyniosła 711 250 zł.

W latach 2006 – 2008 inspektorzy pracy w celu wyegzekwowania przestrzegania przepisów w zakresie wypłaty wynagrodzeń i innych świadczeń pracowniczych skierowali do pracodawców ogółem 101 636 wniosków w wystąpieniach (36 116 – w 2006 roku, 31 426 - w 2007 roku oraz 34 094 w roku 2008) oraz wydali 27 674 decyzji płacowych (10 935 - w 2006 roku , 8 377 w 2007 roku oraz 8 362). Wyniki te uzyskano w efekcie przeprowadzenia czynności nadzorczo-kontrolnych zarówno w ramach realizacji kontroli rutynowych jak i specjalistycznych dotyczących wynagrodzeń za pracę.

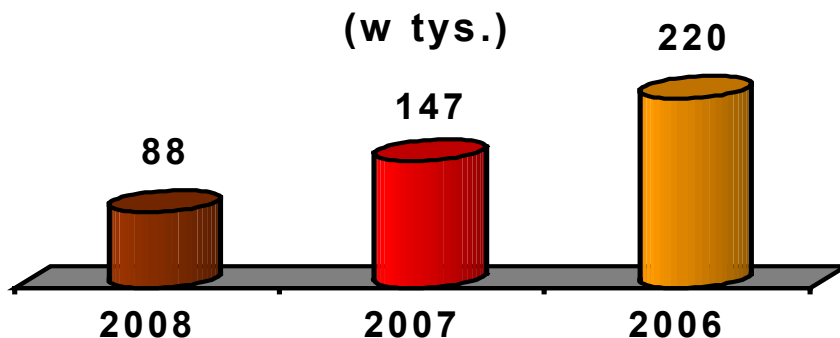
EFEKTY DZIAŁAŃ INSPEKTORÓW PRACY

W wyniku wykorzystania środków prawnych, jakimi dysponują inspektorzy pracy, w tym nakazów płaćniczych, w latach 2006 –2008 wyegzekwowano dla 482 tys. pracowników kwotę ok. 283 mln zł. Wyniki te uzyskano w efekcie przeprowadzenia czynności nadzorczo-kontrolnych zarówno w ramach realizacji kontroli rutynowych, jak i specjalistycznych dotyczących wynagrodzeń.

Wyegzekwowana kwota z decyzji płaćcowych i wniosków (w mln)

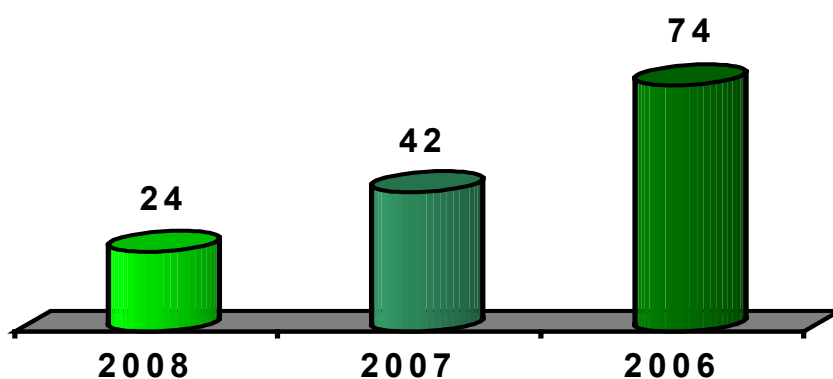

Liczba pracowników, dla których wyegzekwowano należności w wyniku wydania decyzji płaćcowych i wniosków (w tys.)

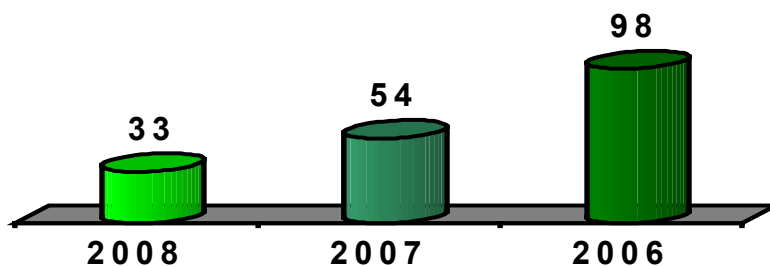

W 2008 r., w porównaniu do roku 2007 r., nieznacznie wzrosła kwota wyegzekwowanych należności przypadających na **jednego** pracownika. W 2008 roku kwota ta wynosiła bowiem 602 zł. natomiast 544 zł. w roku 2007. W roku 2006 kwota wyegzekwowanych należności przypadająca na **jednego** pracownika kształtowała się na poziomie 682 zł.

Wyegzekwowana kwota z decyzji płacowych (w mln)

Liczba pracowników, dla których wyegzekwowano należności w wyniku wydania decyzji płacowych (w tys.)

W 2006 i 2007 roku inspektorzy pracy wyegzekwowali odpowiednio 56% i 51% należnej kwoty wynikającej z decyzji płacowych. Natomiast w roku 2008 procent wyegzekwowanych kwot wzrósł do 71%. Badany okres potwierdza więc ciągle rosnący stopień skuteczności inspekcji w zakresie egzekwowania należności wynikających z decyzji płacowych.

PODSUMOWANIE

Wyniki kontroli zrealizowanych w ramach tematu „Przestrzeganie przez pracodawców przepisów prawa pracy w zakresie wypłaty wynagrodzeń za pracę i innych świadczeń ze stosunku pracy” potwierdzają spadek odsetka kontrolowanych pracodawców naruszających przepisy o wypłacie wynagrodzenia za pracę (z 30,7% w 2006 roku do 25,2% w 2008 roku). Konsekwentne działania inspekcji w obszarze przestrzegania przepisów dotyczących wypłaty wynagrodzeń za pracę oraz innych świadczeń ze stosunku pracy skutkowały również tym, że w 2008 roku odsetek pokrzywdzonych pracowników był niższy o 22,6 punktu procentowego od odsetka pokrzywdzonych w 2006 roku. Tendencję spadkową w powyższym zakresie potwierdziły również wyniki kontroli przeprowadzonych w 2007 roku.

Dane dotyczące ilości stwierdzanych przez inspektorów pracy nieprawidłowości, a w szczególności powtarzające się przyczyny nieprzestrzegania przepisów o wypłacie wynagrodzeń za pracę i innych świadczeń ze stosunku pracy, wskazują na konieczność ciągłego kontrolowania zakładów pracy pod tym kątem oraz podnoszenia wiedzy pracodawców poprzez udzielanie im porad i wyjaśnień prawnych. Upowszechnianie wiedzy na temat zagadnień związanych z wypłatą wynagrodzeń i innych świadczeń ze stosunku pracy, w szczególności świadczeń należnych z tytułu pracy w godzinach nadliczbowych, w tym wynikających z przekroczenia dobowej i średniotygodniowej normy czasu pracy, z tytułu pracy w niedziele i święta (niebędące dla pracownika dniami pracy) oraz pracy w porze nocnej jest, obok działań kontrolnych Państwowej Inspekcji Pracy, jedną z głównych metod służących poprawie przestrzegania przepisów prawa pracy w tym zakresie.